

УДК 681.3.06

**Чернишова Л.І., к.е.н, доцент,
Акулюшина М.О., ст. викладач**
кафедра менеджменту

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМОК АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Л.І. Чернишова М.О. Акулюшина. Интерактивные методы обучения как современный направление активизации познавательной деятельности студентов в высших учебных заведениях. Рассмотрены вопросы связанные с активизацией внедрения интерактивных методов обучения в образовательный процесс высших учебных заведений, их способность влиять на формирование профессиональных компетенций будущих специалистов, адаптированных до швидкої зміни потреб сучасного динамічного середовища .

Л.И. Чернышёва, М.А. Акулюшина. Интерактивные методы обучения как современное направление активизации познавательной деятельности студентов в высших учебных заведениях. Рассмотрены вопросы связанные с активизацией внедрения интерактивных методов обучения в образовательный процесс высших учебных заведений, их способность влиять на формирование профессиональных компетенций будущих специалистов, адаптированных к быстрым изменениям потребностей современной динамической среды.

L.I. Chernyshova, M.A. Akulyushina. Interactive methods of teaching as a modern direction of enhancing the cognitive activity of students in higher education institutions. Questions the introductions of interactive methods of training connected with activization in educational process of higher educational institutions, their ability to influence formation of professional competences of future experts adapted for fast changes of requirements of the modern dynamic environment are considered.

Освіта – це єдина сфера, яка, сама себе повністю відтворюючи, впливає на всі інші сфери, визначаючи тенденції та перспективи розвитку країни. Саме вища освіта працює на майбутнє, динамічно реагує на зміни у зовнішньому середовищі, адаптуючись до нових потреб суспільства і водночас активно впливає на його стан, визначаючи власне і самі потреби [1]. Організація навчання у вищій школі завжди повинна відповідати найновітнішим технологіям, оскільки від цього залежить майбутній рівень розвитку держави. Отже впровадження прогресивних методів навчання, серед яких слід особливо виділити інтерактивні, дозволить сформувати модель сучасної навчальної діяльності, яка передбачатиме найтісніший взаємозв'язок теорії та практики, науки та виробництва, виховання у майбутнього спеціаліста професіоналізму, компетентності, творчості, індивідуальності у прийнятті рішень, відповідних моральних та гуманних якостей.

При використанні активного навчання студенти найбільшою мірою залучаються до навчальної діяльності, формують зворотній зв'язок, вступаючи у діалог з викладачем та іншими слухачами, активно приймають участь у

пізнавальному процесі, виконуючи творчі, пошукові, проблемні завдання, що моделюють реальні виробничі ситуації їх майбутнього професійного спрямування.

Виділяють наступні рівні активності [2, с. 15], на які слід звертати увагу працюючи з певною аудиторією студентів:

- *активність відтворення* – характеризується прагненням учня, запам'ятати, відтворити знання, опанувати способи використання;
- *активність інтерпретації* – пов'язана з прагненням учня осягнути сенс того, що вивчається, встановити зв'язки, опанувати способи застосування знань в мінливих умовах;
- *творча активність* – припускає спрямованість учня до теоретичного осмислення знань, самостійний пошук вирішення проблем, інтенсивний прояв пізнавальних інтересів.

Вміючи виділити вищенаведені рівні активності в аудиторії слухачів, викладач зможе налагодити більш тісний зв'язок зі студентами, а також впровадити відмінну від звичайної логіку навчального процесу: не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через використання, що характерно для інтерактивних методів навчання.

Інтерактивні методи (від англ. interaction — взаємодія, вплив один на одного) — методи навчання, засновані на взаємодії тих, хто навчається між собою [3]. С. Кашлев наводить ширші ознаки і визначає інтерактивні методи навчання як педагогічну взаємодію з високим рівнем інтенсивності спілкування її учасників, їхньої комунікації, обміну діяльностями, зміною та різноманітністю їх видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності та взаємодії, що відбулася [4, с. 19].

Отже, інтерактивні методи полягають у залучанні до дії, створенні ситуації переживання та випробування, що сприяє глибшому проникненню в зміст та кращому запам'ятовуванню [6, с. 24]. Тим часом методи потрібно ще поєднати зі змістом, потрібно мати повне усвідомлення того, яку користь матимуть учасники та її реалізувати. До занять із застосуванням інтерактивних методів потрібно значно більше готуватись, ніж до традиційної лекції [7].

Якщо зазирнути в сутність самого поняття інтеракції, то його характеризують як спосіб пізнання, що здійснюється у формах спільної діяльності тих, хто навчається, коли усі учасники навчального процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, вирішують проблеми спільно, моделюють ситуації, оцінюють дії колег та свою власну поведінку, занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва по вирішенню проблем [2]. Інтерактивне навчання – це навчання, яке побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється [5, с. 107].

Інтерактивні методи навчання одночасно вирішують наступні завдання:

- *учбово-пізнавальну*;
- *комунікаційно-розвиваючу* (пов'язану із загальним емоційно-інтелектуальним фоном процесу пізнання);

- соціально-орієнтаційну (результати проявляються вже за межами учбового часу та простору);
- інформаційно-креативну (пов'язану із здатністю до продукування принципово нових ідей та взаємообміну ними).

Сукупність інтерактивних методів навчання можна представити на рис. 1.

Рис. 1. Інтерактивні методи навчання

Під час інтерактивного навчання студент вже стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку, що забезпечує його внутрішню мотивацію до навчання та сприяє ефективності освіти. Головна задача викладачів вищих навчальних закладів при цьому – активізувати пізнавальну діяльність студентів і перш за все активізувати їх мислення. Вони повинні не тільки навчитися вирішувати практичні пізнавальні задачі, у них потрібно розвинути бажання їх вирішувати. Таким чином слід змінити сам підхід до управління процесом пізнання, який відбуватиметься вже на новому, вищому рівні – рівні самоорганізації пізнавальної діяльності. Також викладачу слід не забувати, що кожне навчання відрізняється від інших, кожна група є іншою, відмінними є також її потреби. Для цього, в реальності, кожного разу навчальні методи слід пристосовувати до потреб групи, рівня знань студентів та їх прагнення до освіти.

Використання інтерактивних методів навчання безперечно є цікавим, творчим та перспективним напрямком педагогічної діяльності вищої школи. Воно змінює вимоги до роботи викладача, як на етапі підготовки до заняття, так і під час його проведення, а також вимагає хорошу матеріальну базу обладнання. Зокрема для проведення мультимедійної презентації чи викладу певного навчального матеріалу. Слід зауважити, що навчальних аудиторій, укомплектованих такими технічними засобами, на жаль, у наших навчальних закладах ще дуже не достатньо. Так само, як і відповідно підготовлених для цього викладачів, які володіють не лише методикою проведення інтерактивних навчань, але й мають навички роботи з комп'ютерною та мультимедійною технікою, здатних використовувати програму Power Point та інші новітні програмні продукти. Тому найбільш вагомими якостями та вміннями викладачів, успішно працюючих в інтерактивному режимі повинні стати:

- комунікабельність, розвинуті комунікаційні вміння, які дозволять знайти підхід до кожного студента, зацікавлено та уважно вислухати його, підтримати його активність, природність та толерантність;
- здатність організувати навчальний простір, який сприятиме діалогу, вміння вести діалог, аналізувати та коректувати перебіг обговорення у навчальній групі, використовувати підтримуючі засоби спілкування;
- вміння допомагати тим, хто навчається, не підпадати під їх залежність, не обмежувати їх розумову діяльність, а проявляти самостійність в інтелектуальній поведінці;
- вміння створювати спеціальні ситуації, які спонукають тих, хто навчається до інтеграції зусиль для вирішення поставлених задач;
- здатність заохочувати творчість, креативність та самостійність студентів;
- працелюбство, бажання оволодіти новими методиками та здатність опанувати новітні інформаційні програмами та технології.

У практиці вищих навчальних закладів України використання інтерактивних методів навчання, на жаль, досі відбувається спонтанно, нерегулярно, а тому виглядає досить штучним. Вони ще не стали природною, невід'ємною складовою навчальних програм. Тому нам хотілося б звернути увагу викладачів на один із сучасних та ефективних методів розвитку пізнавальної діяльності студентів, необхідних для успішної роботи нового покоління педагогів вищої школи.

В якості приклада хотілося б запропонувати проведений тренінг, побудований на кейс-технології у нашому Інституті бізнесу, економіки та інформаційних технологій Одеського національного політехнічного університету, який поєднав у собі студентів усіх спеціальностей інституту.

Міжкафедральному навчанні завжди відводилася особлива увага, проте освітній процес, як правило, зводився до написання міжкафедральних комплексних тем дипломних проектів. У нашому випадку були використані міжкафедральні зв'язки у поточному навчанні, коли обігривалася певна виробнича ситуація, яка об'єднувала студентів різного професійного спрямування з різних курсів. Тренінг мав назву «Робота виробничо-

торгівельного підприємства із застосуванням програмних продуктів» та відображав реальний професійний сюжет діяльності віртуальної організації. В якості програмних продуктів були використані: інтерактивна система «АНТРА-ОФІС», MS Office, MS Excel 1С –Бухгалтерія, БЕСТ ЗВІТ, Business Studio 3, та інші. В рамках певної виробничої ситуації був розроблений єдиний комплекс системи взаємодій менеджерів, бухгалтерів, економістів, інформатиків та програмістів. Кожен мав змогу проявити притаманні їм професійні навички та вміння, знання та компетенції зі своєї галузі в рамках загальної виробничої ситуації з реального життя. Була сформована певна система, в яку були інтегровані різні методи пізнання: моделювання, системний аналіз, проблемний, описовий, ігровий методи, а також уявний експеримент, кожен з яких відігравали свої функції. Особлива увага приділялася процесу формування та передачі інформації, прояву індивідуальності, ініціативи, умінню синхронізувати діяльність підприємства, а саме розділити роботу окремих вибраних підрозділів в просторовому вимірі і в часі. Ключову основу серед програмних продуктів займала інтерактивна онлайн-система «АНТРА-ОФІС», яка дозволяла управляти обраним віртуальним підприємством в будь-який час, з будь-якої точки. Універсальність і багатогранність програмного комплексу полягає в тому, що він містить у собі всі актуальні модулі, необхідні для роботи фахівців в наступних сферах: фінанси, продаж, сервісне обслуговування, HR, менеджмент, складський облік, секретаріат, адміністрування. Використана форма інтерактивного навчання активізувала пізнавальну діяльність наших студентів та дозволила успішно вибудувати модель їх професійних компетенцій. Окрім цього проведений тренінг дозволив студентам-учасникам:

- практично випробувати теоретичні знання отримані з різних джерел (з лекційних, семінарських, практичних занять, а також під час виконання індивідуальних завдань та саморозвитку);
- продемонструвати свої здібності мислити логічно, послідовно, розуміти сенс вихідних даних та запропонованих рішень;
- відчувати на собі особливості їх майбутньої спеціальності, комплексно подивитися на неї;
- поринути у атмосферу реальної виробничої діяльності, ділового спілкування, сформулювати систему ефективних взаємодій, прийняти на себе певну відповідальність за представлені оперативні рішення, займаючи віртуальну посаду;
- відпрацювати вміння вимагати додаткову інформацію, необхідну для уточнення вихідної ситуації;
- здобути навички ясного і точного викладу власної точки зору в усній та письмовій формі, переконливо підносити, обґрунтовувати і захищати її;
- розвинути вміння самостійно приймати рішення на основі групового аналізу ситуації;
- відчувати необхідність комунікаційних зв'язків, роботи у команді, навчитися обмінюватися новими знаннями, які лежать у іншій площині, але щільно прилеглі до їх власної основної професійної сфери;
- зазнати нових відчуттів та продемонструвати свою індивідуальність.

Слід відзначити, що на вказаній практиці не слід зупинятися. Її рекомендується частіше використовувати в навчальному процесі з переходом до систематичного впровадження у вищих навчальних закладах. Це пов'язано з тим, що така робота має синергетичний ефект — через об'єднання знань та вмінь окремих студентів, згуртованих у команду можна досягти більших результатів, ніж у тому разі, якщо їх надавати окремо і індивідуально. При використанні інтерактивних методик, заснованих на навчанні через взаємодію, відтворюються ситуації, взаємини і завдання, характерні для повсякденної діяльності професіоналів, що працюють з людьми, формується здатність мислити образно, обґрунтовувати свої позиції, свої життєві цінності. Тому, ці прийоми – найвірніший шлях до організації творчо-дослідницької діяльності студентів, які в майбутньому займуть посади відповідні їх професійному спрямуванню [8].

Також, можливо запропонувати спробу об'єднання міжфакультетських зв'язків у рамках єдиного університету, що дозволить багатогранно оцінити системність освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спірін, О. М., Методологічні засади розвитку сучасних систем вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/407/2/3C40E1CE.pdf>.
2. Ступина, С. Б. Технологии интерактивного обучения в высшей школе: учебно-методическое пособие [Текст] / С. Б. Ступина. — Саратов : Издательский центр «Наука», 2009. — 52 с.
3. Гушчін, Ю. В. Итерактивные методы обучения в высшей школе [Текст] / Ю. В. Гушчін. // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека «Дубна». – 2012. – № 2. – С. 1-18.
4. Кашлев, С. С. Технология интерактивного обучения [Текст] / С. С. Кашлев. – Мн. : Белорусский верасень, 2005. – 196 с.
5. Педагогический энциклопедический словарь [Текст] / [Сост. Бим-Бад Б. М.]. – М., 2002. – 528 с.
6. Інтерактивні методи навчання: Навч. Посібник [Текст] / За заг. ред. П.Шевчука, П.Фенриха. – Щецін: Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.
7. Яковенко, А. Е. Стратегия принятия решений в условиях адаптивного обучения / [Текст] // А. Е. Яковенко, А. В. Нарожный, В. Д. Гогунский // Вост.-Европейский журнал передових технологий. – 2/2 (14). – 2005. – С.105 – 110.
8. Оборський, Г. О. Стандартизація і сертифікація процесів управління якістю освіти у вищому навчальному закладі [Текст] / Г. О. Оборський, В. Д. Гогунський, О. С. Савельєва // Труды Одес. политехн. ун-та. – Вып. 1(35). – Одеса : ОНПУ, 2011. – С. 251 – 255.